

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 7 april 1893 kl. 1 e. m.

*Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion angående
upphäfvande af fideikommiss-stiftelser i fast egendom
på landet m. m.*

Till lagutskottets handläggning har Andra kammaren hänvisat en inom nämnda kammare af herr *E. Åkerlund* afgifven motion, n:o 31, hvaruti föreslås,

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestående familjefideikommissstiftelser i fast egendom på landet upphävas, äfvensom förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid siste innehafvarens död må erfordras.

Till stöd för sitt förslag anför motionären hufvudsakligen följande:

Sedan Riksdagen genom bifall till motionärens vid 1891 års riksdag väckta framställning om beredande af lättnader för obemedlade eller mindre bemedlade att kunna förvärfva sjelfständig jordegendom och Kongl. Maj:t genom tillsättandet af en komité för denna frågas närmare utredning hufvudsakligen biträdt de af motionären deri uttalade åsigter, ville motionären ånyo taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk för en fråga, som enligt hans förmenande nära sammanhänge dermed. Såsom ledamot af ofvanberörda komité hade motionären kommit till den öfvertygelse, att inom flera af vårt lands folkrikaste län, hvarest behofvet för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk vore störst, icke synnerligen mycket torde kunna ut-

rättas för ändamålet genom statens direkta mellankomst, emedan derstädes hvarken statsdomänerna eller tillgångarne på odlingsbara utmarker å fritt disponerade hemman relativt vore af synnerlig betydighet och att man därför å sådane orter hufvudsakligen vore hänvisad till att söka för saken intressera och underlätta den enskilda företagsamheten.

Derest de förändringar uti gällande lagstiftning om hemmanskyfning och jordafsöndring, som af jordbrukslägenhetskomitéen föreslagits, af statsmagtarna skulle gillas och antagas till lag, skulle sagda ändamål till stor del vinnas genom enskildes initiativ, ehuru visserligen ganska stora hinder för upplätelser af jordlägenheter under full eganderätt i större skala komme att förorsakas utaf de in-teckningar, hvilka graverade större delen af Sveriges jord, som innehades under eganderätt, hvarför också näppeligen någon annan åtgärd från statsmagternas sida i så hög grad skulle främja tillväxten af den bofasta sjelfegande befolkningen inom vissa orter, som upphäfvandet af fideikommissinstitutionen i hvad den berörde jordbruksfastighet, dels emedan dessa egendomar i allmänhet häftade i jemförelsevis ringa gäld, dels emedan å desamma, åtminstone inom mellersta Sverige, mycket ofta funnes högst betydliga odlingsbara utmarker, hvilka förblifvit obrutna, kanske främst i följd af innehafvarnes oförmåga att anskaffa erforderliga rörelsekapital för de mången gång rent af besvärligt stora gods, de *måst* bibehålla alldeles ostyckade.

Om fideikommissjorden blefve vanlig arfvejord, skulle det säkerligen icke dröja länge, förr än betydliga delar af densamma med för brukning olämpliga lägen o. s. v. skulle komma att försäljas, och ett sådant tillvägagående skulle icke allenast i hög grad komma att främja befolkningens bofasthet, utan derjemte vara till fromma för vederbörande fideikommissarier, hvilka nu ofta nödgades skuldsätta sig för att erhålla för jordbrukets bedrivande nödigt rörelsekapital.

Då till det här ofvan anförda mest talande skälet för fideikommissinstitutionens upphäfvande i hvad den afsåge fastigheter å landet, komme åtskilliga andra skäl, hvilka för sådan åtgärds vidtagande blifvit anförda uti tillförene väckta motioner, hölle motionären före, att statsmagtarna hellre än att fortfarande hägna om stora jordkomplexers fortvaro borde, så långt sådant utan våldsamma åtgärder kunde ske, underlätta åtkomst af jordegendom för den stora massan af vårt folk genom slitandet af de onaturliga band, hvilka hölle ifrågavarande gods tillsammans.

Att jordbruksfideikommissen hade synnerligen betydligt omfång, särskildt inom åtskilliga ganska tätt befolkade län, inom hvilka beredandet af

tillfällen att förvärfva sjelfständiga fastigheter för mindre bemedlade otvifvelaktigt skulle visa sig mest välsignelsebringande, framginge bäst däraf, att inom Malmöhus, Kristianstads, Östergötlands, Södermanlands, Stockholms, Upsala, Örebro och Vestmanlands län dessa fideikommiss intoge nära 10 procent af den privata jorden, efter hemmantal räknadt, deraf inom Malmöhus län omkring 14, inom Kristianstads omkring 10, inom Södermanlands omkring 16, samt inom Stockholms omkring 13 procent.

På de af motionären anförda och i frågan förut åberopade skäl ansåge motionären, att fideikommissinstitutionen i hvad den rörde fast egendom ej blott oftast verkade skadligt ur social, politisk och nationalekonomisk synpunkt, utan äfven i fråga om jordbruksfastigheter vore synnerligen hämmande för vårt lands sunnda utveckling genom förhindrandet af den sjelfegande befolkningens ökning å landsbygden, särskildt inom de orter, hvarest sådan ökning vore mest af behovet påkallad.

Ifrågavarande ämne har förut vid flera Riksdagar varit föremål för lagutskottets uttalande, och särskildt vid 1889 års Riksdag har utskottet öfver en af enskild motionär inom Andra Kammaren gjord framställning, gående ut på upphäfvande af fideikommiss-stiftelser i fast egendom såväl å landet som i stad, afgifvet ett så lydande utlåtande, n:o 50:

Det ämne, som i denna motion upptagits till behandling har vid 1882, 1883, 1884 och 1886 årens riksdagar varit föremål för kamrarnes pröfning, och har Andra Kammaren vid de tre förstnämnda riksdagarne uttalat sig för fideikommissinstitutionens afskaffande, hvaremot Första Kammaren vid samtliga omförmälda tillfällen bifallit lagutskottets i ämnet afgifna utlåtanden, i hvilka utskottet afstyrkt åtgärd i berörda syfte. Att Andra Kammaren år 1886 biföll utskottets afstyrkande utlåtande torde hafva berott på den mindre tillfredsställande form för institutionens upphäfvande, som då var föreslagen.

Beträffande uppkomsten af ifrågavarande art af testamentariska förfoganden vill utskottet här erinra om följande, af föregående riksdagars lagutskott omförmälda förhållanden.

Fideikommiss har sin upprinnelse i den romerska rätten och betyder der den egendom, en person, på grund af förhållanden, egendomliga för denna rätt, testamenterat till en annan person med ett *på förtroende* till denne grundadt uppdrag att utlemna egendomen till en viss uppgifven tredje. Man kunde nu bestämma, att efter denne tredje egendom skulle

tillgodokomma en fjerde, efter denna en femte o. s. v. (så kallade *fideikommissoriska substitutioner*). Till sådana fideikommiss kunde göras hela förmögenheten, en viss qvotdel deraf eller en viss särskild förmögenhetsdel.

Ur successiva fideikommiss af det sistnämnda slaget har, under den utveckling, den romerska rätten erhöi uti Italien och Tyskland, *familjefideikommisset* framgått, hvarmed afses att fästa viss egendom — fast eller lös eller båda tillika — vid en viss slägt, att inom densamma öfvergå från en slägtmedlem till en annan efter viss bestämd ordning.

Den germaniska benägenheten att fästa jorden vid släkten är bekant. Med stöd af den sålunda utbildade romerska rätten uppkommo därför i Tyskland, jemte de adeliga »stamgodsen» och de borgerliga »arfgodsen», hvilka båda hade sin grund uti lag eller häfd, familjefideikommissen i fast egendom till följd af gällande privata dispositioner. I andra land framträdde likartade anordningar. Successionen blef, af naturliga skäl, vanligen begränsad till män, och med afseende å grunden för denna blefvo godsen majorat, minorat, seniorat, primo-, secundo-, tertiogeniturer o. s. v.

Samma motiv som i öfriga land, nemligen omtanken om »familjens heder och conservation» föranledde äfven i Sverige stiftande af familjefideikommiss i fast egendom, hvilka här uppkommo ej mycket senare än i Tyskland och antagligen redan vid medlet af det sjuttonde århundradet. Stadgan angående testamenten den 3 juli 1686 omtalar institutionen såsom något redan känt och lemnar uti sin 5 § om densamma närmare bestämmelser. I 1734 års lag omnämnes den icke uttryckligen, utan säger denna lag endast i 16 kap. 1 § ärfdabalken, att »vill någon, man eller qvinna, göra testamente, hafve våld göra det — — med eller utan vilkor.»

På grund af denna bestämmelse, som dock näppeligen kan anses innefatta ett uttryckligt fastslående af enskildes rätt att för all framtid upprätta dylika stiftelser, ansågos emellertid fideikommissförordnanden äfven rörande fast egendom fortfarande tillåtliga, ända tills de sociala och ekonomiska olägenheter, som kunde vara förenade med en obegränsad rätt att genom privata dispositioner för all framtid förfoga öfver fast egendom, föranledde, hos oss lika som uti flere andra land, inskränkning uti en sådan förfoganderätt. Första steget till denna inskränkning togs af Rikets Ständer, hvilka i skrifvelse till Konungen den 27 mars 1810 anförde följande:

»De mångfaldiga missbruk, som varit följder af en oinskränkt donations- och dispositionsrättighet, hafva hos Rikens Ständer föranledt till öfverläggningar, huruvida en inskränkning i friheten att göra fideikommissstiftelser kunde vara nödig och med samballets fördel öfverensstämmande.

Genom sådane stiftelser föreskrifves för alla tider en successionsordning, enligt hvilken en enda arfvinge, äfven en oskyld, skall på lifstid innehafva fastigheter, utan afseende på, om förre innehafvaren skulle derigenom nödgas lemna de flesta eller alla sina barn i saknad af nödig uppfostran och understöd i deras omyndiga år, och en så inskränkt egare, som hvarken af allmänna lagens vissa stadganden om arf, eller af något sitt förordnande kan hoppas skydd för de lottlöse, utan förutser, att egendomen skall tillfalla en oskyld eller tilläfventyrs den af barnen, som gifver minsta hopp om medlidsamhet och omvårdnad för uteslutna, kan icke annat än anse egendomen mera för en annans än för sin, i följd hvaraf hans intresse blifver att fördubbla och i förtid upptaga afkomsterna till skada för jordens nyttiga odling, egendomens förbättring och samhällets deraf beroende styrka.

Man har för everldeliga tider föreskrifvit lagar för hvarje innehafvares frihet att egendomen förvalta, utan att tänka derpå, att slika inrättningar ofta blifva genom tiders förändrade skick för egendomens förmånliga häfd hinderlige.

Man har för all framtid förbjudit egendomens föryttrande och förpantning, hvarigenom dels fordringsegares lidande beredes, dels all utväg betages innehafvaren att till medarfvingsars utlösen eller egendomens häfd och förbättring erhålla de nödvändigaste lån.

Man har gjort fideikommiss, hvilkas innehafvare varit ålagda att använda godsets afkastning till egendomens förökande under enahanda fideikommiss-vilkor, en inrättning, som, om ock dess skadlighet i politiskt afseende åsidosättes, i alla fall synes vara den mest illa beräknade, då ofelbart är, att en allt för stor egendom i en mans hand gifver mindre afkastning och föder vida mindre människor, än om den vore emellan flere egare delad.

Icke mindre skadliga hafva de stiftelser varit, som, ehuru aflägsse samt för odling och samhäfd obeqvämliga flere gods kunnat vara, likväl föreskrifvit, att de skola hållas tillsammans och icke ens få bortbytas; och de stiftelser, enligt hvilka vissa egendomar bort för alltid innehafvas af flere samegare, utan rätt för någon till skiftes vitsord, hafva varit en källa till obehagliga rättegångar och till en olycklig oenighet inom familjer.

Man har äfven sett förordnanden, som föreskrifvit beständig delning, utan rätt för delegare att lösa hvarandra ut, som för egendomens besittning gjort till everldeligt vilkor, att innehafvaren skall lefva ogift, ej få bekläda någon statens tjenst och mera dylikt, och till hvilka andra orimligheter en sådan oinskränkt frihet kan föranleda, är af dessa exempel lätt att inse, äfvensom

att slika inrättningar hafva för jordens nyttiga häfd och egendomars förbättring det skadligaste inflytande.

Vid betraktande häraf, och då det hopp en egare hafver derom, att hans barn och närmaste skola njuta frukten af hans mödor, befordrar flit, hushållning och medborgerliga tänkesätt, samt för samma ändamål, jemte befrämjande af föräldrars och husfäders anseende, en egare bör hafva magt, att dels genom aftal, dels genom testamente utnämna sin efterträdare, och obestriddigt är att, ehuru den, som sjelf innehar disponibel egendom, kan i en oinskränkt dispositionsfrihet för sin person finna dessa uppmuntringar och förmåner, desamma deremot alldeles försviuna för alla hans efterträdare, om han gör egendomen till fideikommiss; då en oinskränkt frihet för enskilda att ändra arfs- och eganderättslagarne för tillkommande tider icke kan stå tillsammans med syftmålet af vid denne riksdag af Riksens Ständer tagne beslut om frihet för en hvar att all slags jord genom laga fång förvärfva; då en sådan frihet skulle göra vår allmänna lag i dess viktigaste delar onyttig, och i stället för tydliga lagar, som beständigt kunna förbättras och fullkomnas, anskaffa för särskilda gods speciella förordnanden, hvilka, ehuru orimlige, otydlige och äfven oläslige de kunna vara, likväl göra anspråk på en varaktighet, som icke en gång för våra grundlagar, enligt nu gällande regeringsform, funnits nödvändig, och det för öfrigt skulle lända till fäderneslandets heder, om, sedan de mest hyfsade nationer redan upphäft dessa lemningar eller nya telningar af feodalismen, svear och göther, som aldrig varit af främmande nationer med våld tvungne till sådane inrättningar, icke vore de siste att förekomma ytterligare härminningar deraf, hafva Riksens Ständer ansett oftanämnde oinskränkta dispositionsfrihet böra jemkas inom billiga och för samhällets allmänna nytta afpassade gränser, samt till följd deraf trott sig böra hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om nådigste sanktion och bekräftelse af följande närmare bestämmelse och tillägg vid det för detta ämne lämpliga lagens rum i 16 kap. 1 § ärfdabalken:

Will någon man eller qvinna göra Testamente, hafve våld göra det mundteliga eller skrifteliga, med eller utan willkor, och wittne twänne gode män att thet Testamente tå var gjordt med sundt och fullt förstånd och af fri vilja: Stände ock honom fritt att låta wittnen veta dess innehåll eller ej. Äro ej wittnen att tillgå, och utredt warder, att Testator intill sin död warit utur stånd satt wittnen anskaffa äge ock då Testamentet. laga kraft, så framt det finnes med egen hand skrifvit och underskrifvit, Bortgifver någor fast egendom, äge ej makt om willkoren för dess förvalt-

ning sträcka förordnandet längre än förste emottagarens och dess makas lifstid, eller om ägande rätten vidare än till utnämmande af Testaments- eller Gåfvotagarens nästa efterträdare, uti hvilken sistnämndes hand fastigheten ikläder sig egenskap af arfvejord, hvarmed i allt efter allmän lag förhållas. Ej eller må i andre afhandlingar och contracter om fast egendom sådana willkor inflytä, hvarigenom förvaltnings- och ägande-rätten för en framtid vidare inskränkes, än nu sagt är. Men angående städja och arrende, gälle hvad derom särskildt stadgadt är.»

Det sålunda af Rikets Ständer framlagda förslaget vann Kongl. Maj:ts godkännande och erhöll enligt förordningen den 27 april 1810 kraft af gällande lag.

De uttalanden, som i omförmälda skrifvelse gjordes af Rikets Ständer, innefattade i sjelfva verket ett ogillande af hela fideikommissinstitutionen, ehuru man då icke ansåg sig böra gå längre än att hindra uppkomsten af nya fideikommiss i fast egendom. Dock utfärdades samma år den 3 april en förordning, hvarigenom bestämdes, att i de fall, då någon innehafvare af fideikommisssegendom kunde komma i behof att derå emot in-teckning göra lån eller för egendomen anse förmånligt att få göra utbyte af till fideikommisset hörande jord eller ock finna sig föranlåten att söka häfvande af vissa uti fideikommiss-stiftelser innehafvaren föreskrifna vilkor, ansökningar i dessa eller andra dylika ämnen om fideikommissers rätta mening och bästa tillämpning och som icke rörde frågor, hvilka mellan fideikommissarier och medarfvingar kunde yppas och enligt allmänna rättegångsordningen måste behandlas, borde hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmälas, på det att Kongl. Maj:t med dess högsta domstol, i likhet med annan förklaring öfver allmänna lagar och författningar, måtte dervid, efter sig företeende omständigheter, kunna förfara. Genom de sålunda meddelade bestämmelserna tillerkändes Kongl. Maj:t med högsta domstolen befogenhet att i viss mån rubba gruuderna för en bestående fideikommissstiftelse, en befogenhet, som, särskildt i fråga om tillåtelse att in-teckna fideikommisssegendom, i enskilda fall kan leda till fideikommissrättens upphörande.

De i Rikets Ständers ofvannämnda skrifvelse omförmälda olägenheter, som äro förenade med tillvaron af fideikommiss i fast egendom, kvarstå ännu, och — med den utveckling, som ej mindre lagstiftningen än äfven den allmänna uppfattningen i politiska och sociala frågor undergått sedan 1810 — hafva de undantagsbestämmelser, som gälla i detta ämne, kommit

att allt mera framstå såsom oegentliga och stridande mot sunda lagstiftningsgrundsatser. Ur politisk och social synpunkt lär det icke kunna anses fördelaktigt, att stora jordegendomar äro hopade och allt jemt bibehållas i en enda persons eller familjs hand, likasom det, ur nationalekonomisk synpunkt sedt, måste lända till skada, att sådana egendomar allt jämt innehafvas af personer, hvilkas förfoganderätt öfver desamma är så begränsad som vid fideikommiss är förhållandet. Ser man åter saken från rättvisans och billighetens sida, så ligger det onekligen något för rättskänslan upprörande deruti, att, såsom fallet är vid de flesta fideikommiss-stiftelser, en enda person skall på sin lott erhålla den värdefullaste, möjligen enda qvarlåtenskapen efter en afliden, till hvilken han icke stått i närmare släktskapsförhållande än andra, som af qvarlåtenskapen bekomma föga eller intet. Detta sistnämnda missförhållande framträder numera, sedan den lika arfsrätten mellan syskon blifvit införd såsom allmän regel, så mycket skarpare. Det har ock ej sällan föranlett fideikommissinnehafvare att bruka fideikommissegendom på sådant sätt, att den på kort tid lemnat största möjliga afkastning, som kunnat bilda ett till fördelning mellan hans öfriga arfvingar tillgängligt kapital, utan att hänsyn dervid tagits till egendomens framtida bestånd. Det har ock stundom framkallat grof misshushållning med dylik egendom under fardagstiden, då en afliden fideikommissaries sterbhusdelegare sökt bereda sig största möjliga fördel af densamma, innan den skulle af ny fideikommissarie tillträdas. Om förekomsten af dylika missbruk vittnar en afgifven motion om inskränkning af den rätt, som i afseende på fideikommissfastighet tillkommer delegare i boet efter afliden fideikommissarie.

Ehuru ofvan antydda olägenheter, till hvilka utan tvifvel ytterligare andra skulle kunna läggas, äro förenade med tillvaron af fideikommiss i fast egendom, har likväl mot alla förslag till dessa stiftelsers upphäfvande anmärkts, att lagstiftaren icke skulle kunna utan rättskränkning upphäfva desamma, då de tillkommit under skydd af en lagstiftning, som tillät deras bildande, och att ordnandet af de rättsförhållanden, som skulle uppstå i omedelbart sammanhang med fideikommissrättens upphörande, skulle möta oöfvervinneliga svårigheter. Det har visserligen medgifvits, att verkligt nödtvång kan berättiga lagstiftaren att bryta dispositioner af ifrågavarande art, men tillika anförts, att förhållandena i vårt land, särskildt med afseende å omfånget af de bestående fideikommiss-stiftelserna, icke vore sådana, att de påkallade en slik åtgärd.

Hvad då först angår frågan om fideikommiss-stiftelsernas omfång i

vårt land, tillåter sig utskottet att hänvisa till de uppgifter, hvilka lemnats af kongl. statistiska centralbyrån och äro grundade på Kongl. Maj:ts befallningshafvandes senast afgifna femårsberättelser. Af dessa uppgifter framgår, att taxeringsvärdet å samtliga fideikommissfastigheter i riket vid 1885 års slut utgjorde tillhopa 109,404,407 kronor, deraf den å landet befintliga fasta egendom af fideikommiss-egenskap uppskattades till 106,965,907 kronor. Detta utvisar, enligt utskottets mening, att frågan om fideikommiss-stiftelsernas bibehållande eller upphäfvande i vårt land ingalunda är ur det allmännas synpunkt af så ringa betydelse, som man stundom förmenat, utan fastmer egnad att tilldraga sig lagstiftarens allvarliga uppmärksamhet.

Beträffande vidare frågan om helgden af enskildes dispositioner, gjorda i enlighet med de vid tiden för deras tillkomst gällande lagbestämmelser, erkänner utskottet visserligen, att lagstiftaren dertill bör taga all skälig hänsyn, men hyser för sin del den bestämda öfvertygelse, att, der dylika dispositioner under den tid, som förflutit från deras tillkomst, uppenbarligen kommit i strid med det allmänna rättsmedvetandet och uppfattningen af hvad samhällets sunda utveckling kräver, de böra och måste vika för hänsynen till statens väl. Denna åsigt har, såsom utskottet nedan skall visa, i fråga om fideikommiss i fast egendom gjort sig till fullo gällande i åtskilliga andra lands lagstiftningar, och att den ej heller är främmande för vår egen lagstiftning, torde ganska otvetydigt framgå af ofvan anförda förordning af den 3 april 1810, som, på sätt utskottet redan anmärkt, tillåter ganska väsentliga modifikationer af de förordnanden, på hvilka dessa stiftelser äro grundade.

I fråga om sättet för tillämpningen af allmänna eganderätts- och arfsgrundsatser på sådan egendom, som nu utgör familjefideikommiss, kunna åsigtorna vara ganska delade, och detta ämne kräver för visso en sorgfällig utredning och undersökning. Utskottet vill här erinra om de åtgärder, som härutinnan vidtagits i några stater, der familjefideikommissen blifvit upphäfd. I *Frankrike* är genom lagen den 17 januari 1849 stadgadt, att alla af privata gods bildade majorat, som redan, från förste innehafvaren räknadt, gått i två successiva led, upphävas; att de gods, som bilda dessa majorat, blifva fria gods uti innehafvarnes hand, och att för framtiden succession i dylika majorat, begränsad till två led, från förste innehafvaren räknadt, endast får ega rum för personer, födde eller aflade innan tiden för lagens promulgation. I *Nederländerna* har lagen den 1 oktober 1833 visserligen förbehållit den närmaste fideikommissarien hans

rätt, men fräntagit de efterföljande, om än redan födde, deras utsigt att erhålla fideikommisset; och i *Italien* har lagen den 30 november 1865 upphäft alla då bestående fideikommiss, majorat och andra fideikommissoriska substitutioner samt tillagt den dåvarande innehafvaren full eganderätt till halfva fideikommissförmögenheten och den närmaste arvingen full eganderätt till andra hälften, dock med förbehåll af nyttjanderätt för dåvarande innehafvaren under hans lifstid. I 1866 års *danska* grundlag, § 93, stadgas, likasom i den äldre grundlagen af 1849, att intet län, stamhus eller fideikommissgods kan för framtiden upprättas och att genom lag skall närmare ordnas, huru de nu bestående kunna öfvergå till fri egendom, ehuru sistnämnda bestämmelse ännu icke genom statsmagternas samverkan ledt till någon påföljd.

Då lagutskottet sålunda för sin del anser, att viktiga och obestridliga skäl tala för upphäfvande af nu bestående fideikommiss i fast egendom, samt att en sådan åtgärd icke är oförenlig med redan godkända lagstiftningsgrundsatser, äfvensom eger föröden i främmande lands lagstiftningar, får utskottet, som visserligen icke förbiser de svårigheter, hvilka kunna vara förenade med frågans lösning, och därför anser en fullständig utredning, som endast af Kongl. Maj:t kan åstadkommas, böra föregå framläggande af förslag i ämnet, hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestående familjefideikommiss-stiftelser i fast egendom på landet och i stad upphävas, äfvensom förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid siste innehafvarens död må erfordras.

Utskottets förberörda hemställan blef af Andra Kammaren bifallen, hvaremot densamma, dock med en ringa röstöfvervigt, afslogs af Första Kammaren. Enahanda framställning förnyades vid 1890 års riksdag, men frågan strandade äfven då på Första Kammarens motstånd.

Den nu föreliggande motionen berör endast fideikommiss-stiftelser i fast egendom på landet, men då dessa hafva för frågan den ojemförligt största betydelsen — enligt hvad bifogade af statistiska centralbyrån upp-

rättade bilaga utvisar, utgjorde år 1890 taxeringsvärdet å fast egendom af fideikommissnatur 104,427,107 kronor eller omkring $\frac{1}{20}$ af värdet utaf all svensk enskild jord — och då de öfverklagade olägenheterna af fideikommiss-institutionen äro särskildt känbara å landsbygden, har utskottet ansett den omständighet, att motionären icke gifvit sin framställning större omfattning, icke böra föranleda till motionens afstyrkande, och får därför på ofvan anförda skäl hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestående familjefideikommiss-stiftelser i fast egendom på landet upphävas, äfvensom förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid siste innehafvarens död må erfordras.

Stockholm den 7 april 1893.

På lagutskottets vägnar:

L. Annerstedt.

Reservationer:

af herrar *Annerstedt, C. H. Lundström, Claëson* och *von Möller*, hvilka afstyrkt bifall till motionen;

af herr *Hasselrot*, hvilken hemställt om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t, efter verkställd utredning om beskaffenheten och omfånget af bestående familjefideikommiss-stiftelser rörande fast egendom å landet, täcktes taga under öfvervägande, huruvida gällande bestämmelser om dylika stiftelser må kunna upphävas eller så förändras, att, enligt öfverenskommelse inom vederbörande släkt eller under andra lämpliga vilkor och förbehåll, dessa stiftelser må kunna upphöra, samt för Riksdagen framlägga förslag till de stadganden, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda; samt

af herrar *Lundin* och *Ölander*, hvilka instämt i den af herr *Hasselrot* afgifna reservation.

Herrar *L. O. Larsson, Pehrsson, Fröberg* och *Näslund* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i utskottets behandling af förevarande motion.

Bilaga till lagutskottets utlåtande n:o 26.

Fideikommisssegendomarnes mantal och taxeringsvärde vid 1890 års slut, länsvis.

	Antal fideikommiss- innehafvare.	Landsbygden		Städerna	Summa taxeringsvärde Kr.
		Mantal	Taxeringsvärde Kr.	Taxeringsvärde Kr.	
Stockholms stad.....	9	—	—	2,381,700	2,381,700
Stockholms län.....	36	420.290	9,619,000	10,000	9,629,000
Upsala län.....	12	229.742	4,513,400	62,400	4,575,800
Södermanlands län.....	24	482.776	12,568,500	—	12,568,500
Östergötlands län.....	16	263.837	7,808,340	23,900	7,832,240
Jönköpings län.....	11	146.222	3,014,400	19,500	3,033,900
Kronobergs län.....	3	51.500	1,007,100	—	1,007,100
Kalmar län ¹⁾	4	28.354	1,183,300	—	1,183,300
Gotlands län.....	—	—	—	—	—
Blekinge län.....	3	51.854	1,536,200	4,000	1,540,200
Kristianstads län.....	11	281.842	11,283,100	—	11,283,100
Malmöhus län.....	17	485.851	32,016,200	—	32,016,200
Hallands län.....	3	136.868	3,322,600	—	3,322,600
Göteborgs o. Bohus län.....	1	4.875	94,000	—	94,000
Elfsborgs län ¹⁾	12	72.238	2,351,000	—	2,351,000
Skaraborgs län.....	10	86.322	2,162,500	—	2,162,500
Vermlands län.....	7	12.157	572,400	—	572,400
Örebro län.....	6	117.494	4,975,000	—	4,975,000
Vestmanlands län.....	16	179.833	4,553,267	73,700	4,626,967
Kopparbergs län.....	1	2.999	234,700	—	234,700
Gefleborgs län.....	3	21.813	1,596,900	23,100	1,620,000
Vesternorrlands län.....	—	—	—	—	—
Jemtlands län.....	—	—	—	—	—
Vesterbottens län.....	1	0.438	15,200	—	15,200
Norrbottnens län.....	—	—	—	—	—
Hela riket²⁾	167	3,077.305	104,427,107	2,598,900	107,025,407

¹⁾ Uppgifterna afse året 1885. ²⁾ Häraf innehafva några fideikommisssegendom inom mer än ett län.

Anm. Enligt det i kongl. statskontoret upprättade generalsammandrag öfver 1890 års bevillning af fast egendom, äfvensom öfver taxeringsvärdet å sådan fast egendom, för hvilken bevillning icke erlägges (= staten, kommuner, menigheter m. fl. tillhörig fastighet) utgör för landsbygden sammanlagda taxeringsvärdet å all enskild jordbruksfastighet 2,159,015,835 kronor, å all enskild annan fastighet 304,171,010 kronor, å staten tillhörig fastighet 132,310,085 kronor samt å kommuner m. fl. tillhörig fastighet 98,777,800 kronor. Sammanlagda taxeringsvärdet af landsbygdens fastigheter uppgick sålunda år 1890 till 2,694,274,730 kronor.
